

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра туризму та рекреації

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Проектування туристичного продукту
Дніпропетровської області на міжнародному ринку
культурно-пізнавального туризму»**

Студентки 2 курсу, 10м групи
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 242 «Туризм»
спеціалізації «Міжнародний
туристичний бізнес»

Білолипецької
Анастасії
Олександрівни

(підпис)

Науковий керівник
доктор економічних наук, доцент

Роскладка Наталія
Олександрівна

(підпис)

Гарант освітньої програми
доктор економічних наук, професор

Ткаченко Тетяна
Іванівна

(підпис)

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ.....	10
1.1. Культурно-пізнавальний туризм як об'єкт наукового дослідження.....	10
1.2. Досвід реалізації культурно-пізнавального туристичного продукту на міжнародному ринку.....	18
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЕКТУ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ В СЕГМЕНТІ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	19
2.1. Туристично-рекреаційний потенціал Дніпропетровської області.....	19
2.2. Дослідження ринку туристичних послуг Дніпропетровської області...	26
2.3. Стейкхолдери проекту туристичного продукту.....	32
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. ПРОЕКТ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ В СЕГМЕНТІ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	39
3.1. Розроблення концепції проекту культурно-пізнавального туристичного продукту.....	39
3.2. Обґрунтування ефективності проекту культурно-пізнавального туристичного продукту на міжнародному ринку.....	48
Висновки до розділу 3.....	52
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Представлена робота присвячена темі «Проектування туристичного продукту Дніпропетровської області на міжнародному ринку культурно–пізнавального туризму», вона є актуальною темою на сьогоднішній день. Туризм став однією з найпрестижніших та найбільш пріоритетних економічних галузей світового господарства для багатьох країн і регіонів світу. Державна політика нашої країни в контексті туристичної діяльності була зорієнтована на стимулювання виходу туристичної пропозиції України на міжнародну арену. Культурний туризм на сьогоднішній день є однією із найбільш цікавих сучасних форм дозвілля, відіграє помітну роль в розширенні загальних знань і, зокрема, культурної ерудиції людини. Наша країна володіє значним культурно–історичним потенціалом, який однак не в повній мірі використовується. Тому сучасний стан культурного туризму в Україні потребує активізації дій суб'єктів туристичної діяльності та держави щодо вирішення його основних проблем з метою раціонального використання ресурсів та подальшого розвитку. Саме тому є актуальним проведення досліджень у цьому напрямку.

В Україні є пам'ятки культури світового значення. Але слабкість організації, в деяких випадках неосвіченість гідів, відсутність належної інфраструктури призводять до зменшення чисельності іноземних і вітчизняних туристів, що бажають відвідати культурні ландшафти України. Звернення до наукових засад культурного туризму створює базу для змін на краще.

Аналіз останніх публікацій. Про розробку туризму зазначають у своїх працях такі вітчизняні вчені як В. Кифяк, М. Кляп, Г. Дроздова, В. Кравців, Т. Ткаченко, О. Любіцева, М. Мальська, Ю. Мігущенко, Н. Мікула та ін., які підтверджують, що сьогодні туристична галузь є перспективним сегментом формування конкурентоспроможності в Україні на різних рівнях – від регіонального до державного. Проте проблеми розвитку культурного туризму в Україні розкриті недостатньо і потребують подальшого опрацювання, що і

визначило актуальність роботи.

Мета роботи – розроблення теоретико–методичних та прикладних засад проектування туристичного продукту Дніпропетровської області на міжнародному ринку культурно–пізнавального туризму.

Для досягнення мети у роботі вирішувались наступні **завдання**:

- розкрити поняття культурно–пізнавального туризму як об’єкту наукового дослідження та його досвід реалізації на міжнародному ринку;
- розглянути туристично–рекреаційний потенціал Дніпропетровської області;
- провести дослідження ринку туристичних послуг Дніпропетровської області;
- розглянути які є стейкхолдери проекту туристичного продукту;
- розробити концепції проекту культурно–пізнавального туристичного продукту;
- обґрунтувати ефективність проекту культурно–пізнавального туристичного продукту на міжнародному ринку.

Об’єкт дослідження – процес проектування туристичного продукту Дніпропетровської області на міжнародному ринку культурно–пізнавального туризму.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти проектування туристичного продукту Дніпропетровської області на міжнародному ринку культурно–пізнавального туризму.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувались такі методи дослідження: аналіз, опис об’єктів культурної спадщини, узагальнення матеріалу, дедукції, абстрагування, аналогії. У роботі також використовуються методи порівняльних оцінок, прогнозування, графічного аналізу.

Інформаційна база дослідження. Статистичні дані регіону, довідкова література, законодавчі і нормативні документи, наукові статті, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали періодичного друку.

Наукова новизна. У роботі було розроблено новий туристичний продукт

Дніпропетровщини, також було запропоновано комплекс заходів щодо розвитку культурно–пізнавального туризму в регіоні.

Практичне значення результатів. Реалізація запропонованих заходів призведе до значного розвитку туристичної галузі регіону, популяризації культурно–пізнавального туризму та підвищення конкурентоспроможності Дніпропетровської області. Впровадження даного туристичного продукту допоможе зберегти культуру та урізноманітнити туристичну пропозицію регіону.

Апробація результатів дослідження. Основні положення випускної кваліфікаційної роботи опубліковані у статті «Культурно–пізнавальний туризм як інструмент формування національної ідентичності» у Збірнику наукових праць студентів КНТЕУ (додаток А).

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, що містять 44 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО– ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

1.1. Культурно–пізнавальний туризм як об’єкт наукового дослідження

Сучасний туризм стає глобальним чинником розвитку цивілізації, однією зі складових економіки, соціальної сфери, духовної культури. Процеси, що відбуваються в туристичній індустрії світу, позначилися і на розвитку туризму в Україні. Державні документи про туризм визначають його як одну з пріоритетних сфер розвитку національної культури й економіки. Нове розуміння культури в суспільному розвитку й усвідомлення необхідності збереження культурного різноманіття у світі розширюють перспективи культурного туризму як ресурсу регіонального розвитку, а також впливу на соціальну й культурну сферу, екологію, зовнішньоекономічну діяльність і міжнародні відносини. Це пов'язано з тим, що в сучасному світі туризм із переважно економічного явища перетворюється на соціальний й культурний феномен. З урахуванням строкатої регіональності України, актуальним стає вивчення впливу культурного туризму на розвиток окремих регіонів [9, с.150].

Культурно–пізнавальний туризм – це подорожі з метою ознайомлення з культурою країн світу: пам’ятниками архітектури, історії, мистецтва, археології тощо. В широкому розумінні культурно–пізнавальний туризм включає в себе не тільки пам’ятки археології, культури, архітектури чи мистецтва [32, с. 253]. Цей туризм виступає основою для наукових досліджень культури, а також способом залучення до культури.

Культурний туризм – багатогранний феномен: могутній фактор економіки, соціальний інститут і сфера культури. Актуальність його дослідження зумовлена тим значенням, що набуває культурний туризм в епоху глобалізації. Культурний туризм дає змогу розширити кругозір і поглибити світосприймання особистості, показати велич творінь людського генія, що сприяє естетичному

розвитку і духовному збагаченню людини. Саме культурний туризм дає змогу звернутися до вивчення культурної спадщини людства, її гуманістичного змісту, інтегративного характеру, що поєднує всіх людей планети Земля у прагненні до життя в усій повноті його виявів. Сьогодні існує стійка тенденція до розширення сегменту культурного туризму. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації (ВТО), частка історико–культурного туризму до 2020 р. становитиме 25 % від загальних показників світового туризму [10, с. 24].

Загальна характеристика об'єктів культурно–пізнавального туризму наведена в табл. 1.1 [40].

Таблиця 1.1.

Зміст культурно–пізнавального туризму[40]

Види	Туристські об'єкти
Літературно–художній туризм	відомі діячі та твори літератури, театру, кіно та ін.
Історико–археологічний туризм	пам'ятки людської цивілізації і соціально–економічної культури; стародавні міста, руїни стародавніх міст; пам'ятки оборонної архітектури (фортеці, оборонні стіни і вали, місця битв тощо)
Військово–історичний туризм	пам'ятники присвячені військовим подіям, військові музеї; музеї, присвячені окремим військовим битвам і цілим війнам; меморіали
Історико–архітектурний туризм	архітектурні ансамблі, палацові комплекси, малі архітектурні форми (будівлі, бвежі, арки, зали, пантеони, мавзолеї, меморіальні печери, обеліски); гідротехнічні споруди (дамби, канали, гідроелектростачії); портово–промислова архітектура; рекреаційна архітектура
Релігійно–пізнавальний туризм	культові споруди і храми
Культурно–етнографічний туризм	традиції, обряди, свята, народні промисли, національна кухня, традиційні житла, одяг, танці, колекції етнографічних музеїв
Природно–пізнавальний туризм	Національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, біосферні резервати, природні заповідники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки

Культурний туризм є одним із засобів інформування громадян про інші регіони України та світу. Цей вид туризму охоплює відвідання історичних, культурних або географічних визначних місць. Основна мета цих мандрівок – ознайомлення з пам'ятками історії, архітектури, мистецтва, природними та етнічними особливостями, сучасним життям народу тощо. Туризм відіграє важливу роль в осмисленні власної ідентичності, у відродженні локальних

традиції. Для молоді особливо важливим є усвідомлення історико–культурного значення здобутків власної країни, гордості за неї [40].

Вперше поняття «культурний туризм» офіційно на міжнародному рівні використано в матеріалах Всесвітньої конференції з культурної політики у 1982 р. Серед вітчизняних та закордонних немає єдиних підходів щодо визначення поняття «культурний туризм». Наукові підходи до висвітлення поняття «культурно–пізнавальний туризм» наведені у табл. 1.2 [28, с. 56].

Таблиця 1.2.

Наукові підходи до висвітлення суті поняття «культурно–пізнавальний туризм» [28, с. 56]

Видання (автор)	Визначення
ICOMOS (міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць)	Невеликий сегмент ринку пізнавального або освітнього і найчастіше елітарного характеру, присвячений поширенню й роз'ясненню культурної ідеї.
Кляп М.П.	Відвідання історичних, культурних або географічних визначних пам'яток.
Дроздова Г.М.	Подорож з метою ознайомлення з історико–культурними цінностями й унікальними природними об'єктами.
Любіцева О.О.	Ознайомлення туристів з природою, культурно–історичним надбанням і сучасним життям країни.
Енциклопедичний словник–довідник з туризму	Поїздки з метою ознайомлення і пізнання культурної спадщини різних країн і народів.

Особливо важливим є усвідомлення історико–культурного значення здобутків власної країни, гордості за неї. Основною умовою розвитку культурного туризму є історичний та культурний потенціал країни, рівень забезпечення доступу до нього, а також побутові умови проживання туристів. У число об'єктів культурного туризму входять як історико–культурна спадщина (історичні території, архітектурні споруди і комплекси, зони археологічних розкопок, музеї, народні промисли, обряди, виступи фольклорних колективів), так і сучасна культура (виставки, фестивалі, особливості життя населення: кухня, костюми) [40].

Короткий список можливих об'єктів культурного й культурно–

пізнавального туризму України:

- пам'ятники культової й цивільної архітектури;
- пам'ятники ландшафтної архітектури;
- музеї, театри, виставочні зали;
- міста із цікавою історією;
- технічні комплекси й спорудження;
- пам'ятники археології;
- сільські поселення;
- соціально–культурний сервіс;
- об'єкти етнографії, народні промисли й ремесла, центри прикладного мистецтва [8, с. 457].

Культурний туризм має значення для самих туристів (пізнавальне, освітнє, рекреаційне та т.д.) і ефект для тих міст і регіонів, в яких він розвивається. Позитивне значення туризму є очевидним. Перш за все, це – економічна вигода для міст і їх жителів від інвестицій підприємств, оренди будівель, здачі приватних будинків в оренду, від продажу предметів ремесел, промислів і т.д. Другий аспект – це вдосконалення якості життя жителів за рахунок реставрації або реконструкції житлового фонду, поліпшення інфраструктури поселень і територій, вирішення проблему зайнятості мешканців [5, с. 134].

У Законі України «Про охорону культурної спадщини» № 1805–III від 8 червня 2000 року [33] наведені наступні визначення основних термінів:

- об'єкт культурної спадщини – визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти, інші природні, природно–антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність;
- нерухомий об'єкт культурної спадщини – об'єкт культурної спадщини, який не може бути перенесений на інше місце без втрати його цінності з

археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності.

– рухомі предмети, пов'язані з нерухомими об'єктами культурної спадщини, – елементи, групи елементів об'єкта культурної спадщини, що можуть бути відокремлені від нього, але складають з ним єдину цілісність, і відокремлення яких призведе до втрати археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, мистецької, наукової або культурної цінності об'єкта.

– пам'ятка – об'єкт культурної спадщини, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України [33].

Виділення культурного туризму як специфічного сектора в системі туризму проводиться за трьома ознаками:

1. Характер діяльності туриста, що полягає у придбанні нового досвіду і вражень для забезпечення культурної потреби. Ця ознака виробляє концептуальне розходження культурного туризму та інших видів туристичної діяльності.

2. Мотивація туристів, залучених в культурний туризм. Ця ознака характеризує вид попиту туристів у культурному туризмі.

3. Характеристика пропозиції – особливих туристських ресурсів, які залучаються до процесу задоволення попиту в сфері культурного туризму [22, с. 59].

Культурний туризм має справу з двома основними складовими: природною і культурною спадщиною. Сюди можна віднести і спеціальні культурні ландшафти, і пам'ятки архітектури, і музеї різних типів, і історичні міста й поселення, і археологічні розкопки, і ремесла, і свята, і, нарешті, народну кухню [9, с. 34].

Важливим ресурсом для розвитку культурно-пізнавального туризму є оборонні споруди. У класифікації оборонних споруд України О. Мацюк виділяє такі об'єкти: оборонні монастирі, церкви, костели, синагоги, оборонні дзвіниці (рис. 1.1) [36].

Рис. 1.1. Класифікація оборонних споруд за О. Мацюком [36]

За кордоном велику увагу приділяють збереженню культурної спадщини і організації культурного туризму [19, с. 43]. Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS), Панєвропейська федерація культурної спадщини (Europa Nostra) координують зусилля країн з проблем використання пам'яток історії і культури в туризмі в Європі та світі в цілому, що сприяє соціокультурному та економічному розвитку країн та регіонів, розвиває міжкультурний діалог.

1.2. Досвід реалізації культурно–пізнавального туристичного продукту на міжнародному ринку

У світі туристична індустрія вважається однією з найприбутковіших галузей і з кожним роком її вплив на економіку посилюється. Туризм є одним з

найважливіших секторів економіки в Європі (55 % світового ринку туризму припадає на європейські країни). Туризм складає 5,5 % ВВП ЄС (від 3 до 8 % в окремих державах), і 11,5 % ВВП ЄС, враховуючи непрямий вплив. Відповідно до дослідження Європейської Комісії у 2005 р., в європейському туристичному секторі працювало понад 2 млн підприємств, і понад 9 млн людей, дані показники мають тенденцію до збільшення. За оцінками Всесвітньої туристичної організації (ВТО) частка культурного туризму до 2020 р. складе 25 % від загальних показників світового туризму [23, с. 112].

У мешканців країн ЄС та Америки поступово зростає попит на культурний туризм, який передбачає знайомство з культурно–історичною спадщиною різних країн. В цьому сенсі культурний туризм можна розглядати як вид розвиваючого дозвілля і поставити в один ряд з відвіданням музеїв, бібліотек, місцевих пам'яток. Так, більше половини туристів, які відвідують Італію, цікавляться саме культурною спадщиною країни. Зважаючи на зростання освітнього рівня туристів, збільшення кількості туристів похилого віку, країни в яких традиційно розвинений пляжний туризм, ведуть активний пошук додаткових пропозицій. Так, Міністерство культури Хорватії розробило стратегію розвитку культурного туризму, яка передбачає використання культурного потенціалу не тільки приморської, але і континентальної частини країни. Взаємними зусиллями науковців, діячів культури, туристичних фірм, власників готелів, бізнесменів культурні пам'ятки і події будуть перетворені на туристичний продукт, який урізноманітнить дозвілля туристів і сприятиме їх більш тривалому перебуванню в країні. Схожі програми існують в Іспанії, Португалії, Італії, Болгарії та інших країнах [43].

Для політики Європейського Союзу щодо культурного туризму характерним є визнання:

- туризму, як чиннику стимулювання місцевих ремесл, створення нових робочих місць, залучення молоді та безробітних на ринок праці;
- туризму, як чиннику актуалізації культурної та архітектурної спадщини і джерело фінансових надходжень на охорону і реставрацію;

– туризму, як фактору міжетнічної толерантності, спосіб досягнення іншої культури [2, с. 39].

У європейських країнах депресивні регіони розглядають культурну спадщину і культурний туризм як джерело розвитку. Інтеграція окремих пам'яток культурної спадщини в туристичну сітку стимулює затвердження окремих програм реставрації, створенню нових музеїв, скансенів, ресторанів традиційних страв, обладнанню місцевими жителями гостьових кімнат для туристів.

Для європейських країн є характерним рекламування власної культурної спадщини по телебаченню і радіо, стимулювання цікавості; проводяться маркетингові дослідження різних цільових груп (молодь, пенсіонери, діти, молоді пари, сім'ї); використовуються новітні ЗМІ [7, с.6].

Принципами сучасної туристичної політики європейських країн є децентралізація, делегування повноважень органам місцевого самоврядування, підтримка місцевих ініціатив, розвиток усіх форм туризму, всебічна співпраця державного, приватного та комерційного секторів.

Лідери за кількістю об'єктів Всесвітньої культурної спадщини, та відповідно культурного туризму: 45 – Італія, 42 – Іспанія, 40 – Китай, 35 – Франція, 33 – Німеччина, 31 – Мексика, 28 – Індія, 28 – Великобританія, 24 – Росія, 21 – США [40].

Культурно–пізнавальний туризм концентрується переважно в містах з багатою історією. Найбільш відомі культурно–історичні центри зосереджені в Європі та Азії – Париж, Рим, Венеція, Флоренція, Лондон, Прага, Єрусалим, Пекін [14, с. 78].

Європейські музеї – справжні скарбниці мистецтва. Серед найбільш відомих і відвідуваних: Лувр (Париж), Національна галерея (Лондон), Ермітаж (Петербург), Прадо (Мадрид), Національна галерея (Берлін), Галерея Уффіці (Флоренція), Художньо–історичний музей (Відень). Щороку в світі з'являються нові музеї, нерідко з вельми екзотичними експонатами. Своєю незвичністю вони приваблюють натовпи туристів: музей картоплі (село Оттерап, Данія), музей

саун (містечко Муурума, Фінляндія), музей Нессі (графство Івернесс, Великобританія), музей загадок (Пече, Угорщина), музей сміття (Нью-Джерсі, США), музей чортів (Каунас, Литва), музей мишоловок (Марктобердорф, Німеччина), музей дзвонів (Углич, Росія) [14, с. 176]

Об'єктами освітніх екскурсій стають «чудеса», створені людиною, що демонструють досягнення технічного прогресу. Наприклад, знаменита башта, творіння А. Г. Ейфеля, яка прикрашає Париж з 1889 р. Ейфелева вежа – найбільш відвідуваний об'єкт у світі.[15, с. 95]

Висновки до розділу 1

1. Отже, культурний туризм є одним із засобів інформування громадян про інші регіони України та світу. Цей вид туризму охоплює відвідання історичних, культурних або географічних визначних місць. Основна мета цих мандрівок – ознайомлення з пам'ятками історії, архітектури, мистецтва, природними та етнічними особливостями, сучасним життям народу тощо. Розвиток культурно–пізнавального туризму є дуже важливим для кожної країни, цей вид туризму займає лідируючі позиції серед туристів.

2. За кордоном велику увагу приділяють збереженню культурної спадщини і організації культурного туризму. У європейських країнах депресивні регіони розглядають культурну спадщину і культурний туризм як джерело розвитку. У мешканців країн ЄС та Америки поступово зростає попит на культурний туризм, який передбачає знайомство з культурно–історичною спадщиною різних країн. Принципами сучасної туристичної політики європейських країн є децентралізація, делегування повноважень органам місцевого самоврядування, підтримка місцевих ініціатив, розвиток усіх форм туризму, всебічна співпраця державного, приватного та комерційного секторів.

РОЗДІЛ 2

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЕКТУ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ В СЕГМЕНТІ КУЛЬТУРНО–ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Туристично–рекреаційний потенціал Дніпропетровської області

Дніпропетровська область розташована в південно–східній частині країни, в середній і нижній течії Дніпра. Площа області становить 31,9 тис. км² (з 5,3 % площі території України це друга за територією в Україні область після Одеської). Населення – 3 300 309 осіб. Центр області і найбільше місто – Дніпро. Інші великі міста: Кривий Ріг, Кам'янське, Нікополь, Павлоград. В області 55 річок. Головна водна артерія – Дніпро, який перетинає територію області з північного заходу на південний схід. Тут протікають також його притоки Оріль, Самара, Базавлук, Інгулець із Саксаганню та ін. [11, с. 123].

Дніпропетровська область розташована у степовій зоні України; вздовж річок, по балкам зустрічаються ділянки лісів (близько 4 % території області), значна частина яких штучного походження. На території області зустрічається 144 види тварин, занесених до Червоної книги України. До Європейського Червоного списку відносяться 38 регіональних видів. Сучасна мережа природно–заповідного фонду області становить 116 об'єктів загальною площею 26 167 га, що становить 0,8 % від її площі. Область має значні рекреаційні ресурси, основними складовими яких є м'який клімат, мінеральні води і лікувальні грязі (озеро Солоний Лиман у Новомосковському районі). Багата флора (понад 1700 видів) і фауна (понад 7500 видів). Солоний лиман – рівнинний грязьовий і бальнеологічний курорт степової зони, розташований за 20 км від м.Дніпро. Лікувальні природні ресурси – грязь і ропа лиману, а також питна вода, що після промислового розливу використовується як столова та лікувальна під назвою «Знаменська» [11, с. 56].

Дніпропетровська область є однією з найбільш населених областей

України з дуже високою щільністю населення та високим рівнем урбанізації: 83,4 % жителів проживають у 66 містах та селищах міського типу. В області також нараховується 1435 сільських населених пунктів. Загальна кількість населених пунктів дещо нижча від такого ж показника в інших високоурбанізованих областях України. В області збільшиться частка літніх людей, яка перевищує частку дітей (26 % проти 16 % у 2030 році). Помітна тенденція до старіння мешканців області та збільшення демографічного навантаження на населення працездатного віку. Так, середній (медіанний) вік населення області збільшиться з 38 років до 46 років для жінок та до 40 років для чоловіків у 2030 році [3, с. 87]

Щодо трудових ресурсів, то переробна промисловість є найбільшою в області за рівнем зайнятості та обсягом випуску продукції. Найбільшими галузями переробної промисловості в області за рівнем зайнятості є металургія, харчова промисловість та виробництво транспортного обладнання. Протягом 2014 – 2018 років у цьому секторі стало на 63 тис. робочих місць менше, незважаючи на зростання реального випуску продукції. Це відповідає світовим тенденціям та модернізації сектору переробної промисловості, унаслідок чого збільшилися її капіталомісткість і продуктивність праці. Очікується, що впродовж наступних 10 років у переробній промисловості і далі зменшуватиметься кількість робочих місць, але меншими темпами. Структура економіки області має великий вплив на масштаб розподілу за розмірами підприємств, установ і організацій. У зайнятості Дніпропетровської області домінують великі підприємства, які забезпечують роботою майже 2/3 усіх штатних зайнятих працівників. Значна чисельність працівників на великих і середніх підприємствах частково утримується через важливість добувної, металургійної та металообробної промисловості, де великий масштаб підприємства є найбільш ефективним [30, с. 34].

Дніпропетровська область має розгалужену транспортну мережу. Залізниця – найвантажонапруженіша в Україні. Практично всі населені пункти області зв'язані автомобільними дорогами. Дніпро з'єднаний авіалініями з усіма

великими містами України і з чималою кількістю закордонних країн. Важливе значення має вантажно–пасажирське судноплавство по Дніпру та в нижній течії р. Самара. Дніпро – великий індустріальний, науковий та культурний центр України з населенням понад 1 млн. осіб. Довгий час місто було закритим для іноземців з огляду на розміщені тут важливі військові об'єкти. У Дніпрі вироблялися радянські крилаті ракети СС–20 [1, с. 23].

У Дніпропетровській області на державному обліку перебуває 11,9 тисяч пам'яток, у тому числі 318 пам'яток архітектури. Архітектурною домінантою історичного центру Дніпропетровська є Спасо–Преображенський собор, зведений у 1830–1835 рр. Туристичний сектор області налічує 340 суб'єктів туристичної діяльності. Обсяг наданих туристичних послуг за 2018 рік склав 652,38 млн. грн., туристам, що виїжджали за кордон України – 526,3 млн. грн. [2, с.78].

Пам'ятки історії Дніпропетровської області:

1. Історичний музей ім. Дмитра Яворницького (Додаток Б)

Дніпровський історичний музей імені Дмитра Яворницького був заснований 1849 року. Його перша назва – «Музеум старожитностей Катеринославської губернії». Ініціював створення директор місцевої гімназії Яків Грахов. У той час музей налічував не дуже багато експонатів, проте всі вони були надзвичайно цікавими: місцеві старовинні знахідки, грецькі та єгипетські старожитності. Перлиною колекції стала мумія єгипетської жінки. Майже через десятиліття, у 1902 році, заснували Обласний музей імені Поля. Директором став історик і археолог Дмитро Яворницький – саме його ім'я носить Дніпровський історичний музей. З самого початку заклад займав будівлю комерційного училища (нині тут розташована обласна рада). А буквально через декілька років, у 1905, Обласний музей імені Поля переїхав у спеціально збудоване для нього приміщення в центральній частині міста [36].

2. Будинок губернатора (Додаток Б)

Будинок губернатора звели в середині 19 століття. На той час споруда мала іншу назву – будинок майора Щербакова. Приміщення збудоване в

неоготичному стилі. З 50–тих років 19 століття в стінах будинку розташовувався Англійський клуб. «Вершки» суспільства Катеринослава (колишня назва Дніпра) з'їжджалися сюди вечорами, щоб зіграти в карти, більярд або, викуривши хорошу дорогу сигару, поговорити про політику чи мистецтво. 1887 року приміщення викупили та облаштували тут будинок губернаторів Катеринославської губернії. Так будівля колишнього Англійського клубу отримала нову назву. Після Жовтневої революції Будинок губернатора змінив десятки призначень. Спершу тут розташовувалася місцева Рада робітничих і солдатських депутатів, яку в народі охрестили «катеринославським Смольним». З 1919 року в будівлі працював губернський виконком, а згодом – Будинок вчителя, Будинок піонерів і комітет ДТСААФ. З 1983 року Будинок губернатора в Дніпрі спорожнів та почав поступово занепадати, його захотіли навіть знести. Проте в 1990–тих роках будівлю викупили та відреставрували. Зараз там відділення одного з українських банків [36].

Пам'ятки архітектури Дніпропетровської області:

1. Старі кодаки. Кодацька фортеця (Додаток В)

У селищі Старі Кодаки, на залишках колишньої Кодацької фортеці, з ініціативи Дмитра Івановича Яворницького було встановлено невеличкий пам'ятник з таким написом: »На этом месте гетьман Хмельницкий с войском запорожским взяли приступом польскую крепость Кодак 24 апреля 1648 года». До цього часу вже старенький пам'ятник залишається єдиною згадкою про славні події часів Визвольної війни українського народу 1648–1654 років на території сучасного Дніпропетровська. Фортеця на правому березі Дніпра була збудована польським урядом у липні 1635 року, щоб ізолювати Запоріжжя і Дон від України і перешкодити втечі селян на Запорозьку Січ. Нагляд за спорудженням фортеці вів коронний гетьман Станіслав Конєцпольський. Будівельними роботами керував французький інженер Гійом Левассер де Боплан. Фортеця, як на той час, була збудована за останнім словом фортифікаційного мистецтва і вважалась неприступною. Від самого свого виникнення Кодак був важливим, перш за все воєнним, центром, який дозволяв

контролювати судноплавство на Дніпрі та контакти Січі з «волостю». І польський уряд, і козаки сприймали його саме так [36].

2. Свято–Троїцький собор у Новомосковську (Додаток В)

У місті Новомосковську, що на Дніпропетровщині, зберігся козацький православний храм – дерев'яний Свято–Троїцький собор, який вважають шедевром козацького зодчества XVIII століття і найбільшим дерев'яним храмом на території України. Саме Троїцький собор у Новомосковську став центральним чином у романі Олеся Гончара «Собор», пам'яткою героїчного минулого і символом духовності українського народу. Виконаний він у стилі українського бароко. У висоту храм досягає 65 м. Центральний неаб освячений в ім'я Святої Трійці: Отця, Сина і Святого Духа, правий престол – на честь святих Петра і Павла, а лівий – на честь святих Василія Великого, Іоанна Златоуста і Григорія Богослова. Собор побудований за старовинною технологією «в лапу», коли бруси не виходять за межі кутів зрубу. Стіни Троїцького собору вигнані з дубових і соснових колод, облицьованих дошками. Однією з особливостей собору є цікава архітектурна деталь. При його огляді знизу можна побачити одночасно тільки вісім купольних веж [36].

Пам'ятки археології Дніпропетровської області:

1. Товста могила (Додаток Г)

Скіфський курган IV століття до н. е. біля міста Покров Дніпропетровської обл.; досліджений 1971 р. Борисом Мозолевським. Під насипом (висота 8,6 м, діаметр 70 м) виявлено два поховання (одне пограбоване) скіфських вельмож зі слугами, кіньми й зброєю, металевий і глиняний посуд і понад 600 золотих прикрас. Особливо цінні – меч у золотом окутих піхвах, золота пектораль, оздоблена майстерними скульптурними зображеннями сцен з життя скіфів та анімалістичними сценами. Товста могила – важливе джерело з історії скіфського суспільства. Знахідки зберігаються в Музеї історичних коштовностей України (Київ). Там була знайдена золота пектораль [36].

Основні об'єкти культурно пізнавального туризму в Дніпропетровській області наведено на рис. 2.1 [21, с. 14].

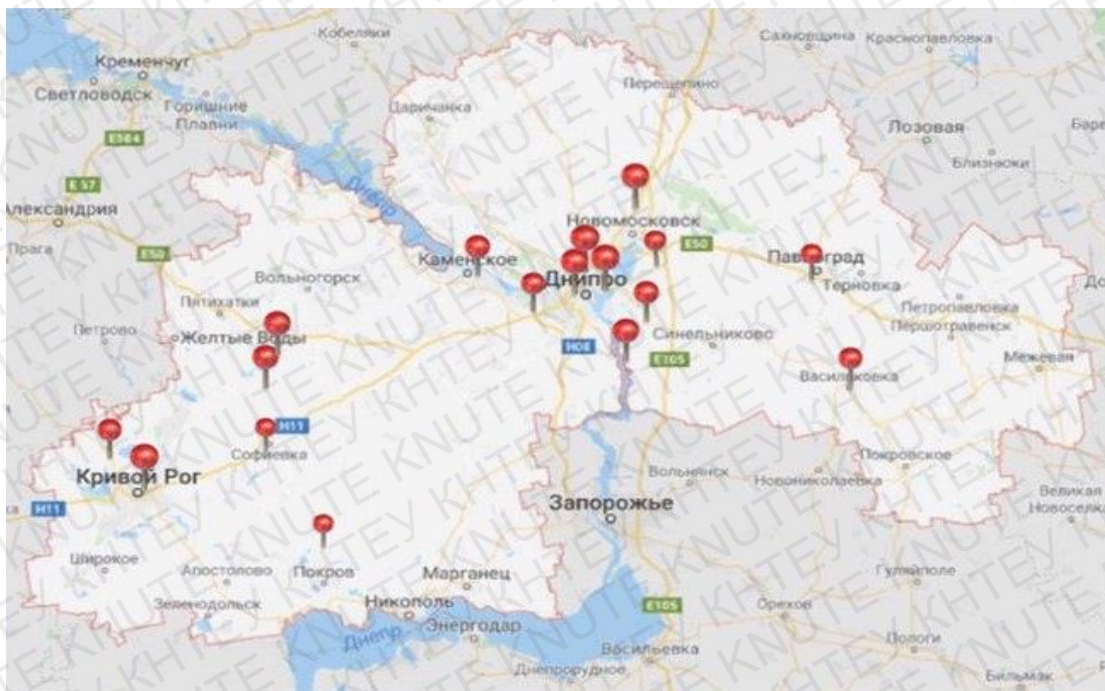

Рис. 2.1. Карта Дніпропетровської області з об'єктами культурно–пізнавального туризму [21, с. 14]

Сьогодні Дніпропетровщина для багатьох являє собою важливий індустріальний центр всієї України, але вона також пропонує чимало туристських об'єктів. Окрім історико–географічного (відвідання запорозьких святинь, історичних пам'яток), гідрологічного та бальнеологічного (відпочинку на Солоному Лимані та Дніпровських водосховищах), геологічного (Волоські скелі), мінералогічного, геоботанічного, екологічного видів туризму, Дніпровський край може запропонувати потенційним туристам знайомство із своїм промисловим комплексом, що є одним із найбільших в державі, а по деяких параметрах – й унікальним.

Дніпропетровська область має достатньо великий туристично–рекреаційний потенціал, крім того існують передумови для його розвитку: природні особливості регіону, який знаходиться на кордоні змішаних лісів та степової зони, унікальні водні ресурси; культурно–історична спадщина; етнографічно–культурний потенціал (народні промисли та ремесла). Туристична сфера області усе впевненіше заявляє про себе, як дійсно конкуренто спроможна індустрія, що відчутно сприяє економічному розвитку Дніпропетровщини та

зростанню добробуту громадян [12, с. 178].

Культурно–пізнавальний туризм в Дніпропетровській області більш зосереджений у центральній частині, це спостерігається на рис. 2.1.

Рис. 2.2. Культурно–пізнавальний туризм в окремих районах Дніпропетровської області [21, с. 5]

На рис. 2.3 наведено динаміку туристичного потоку Дніпропетровської області.

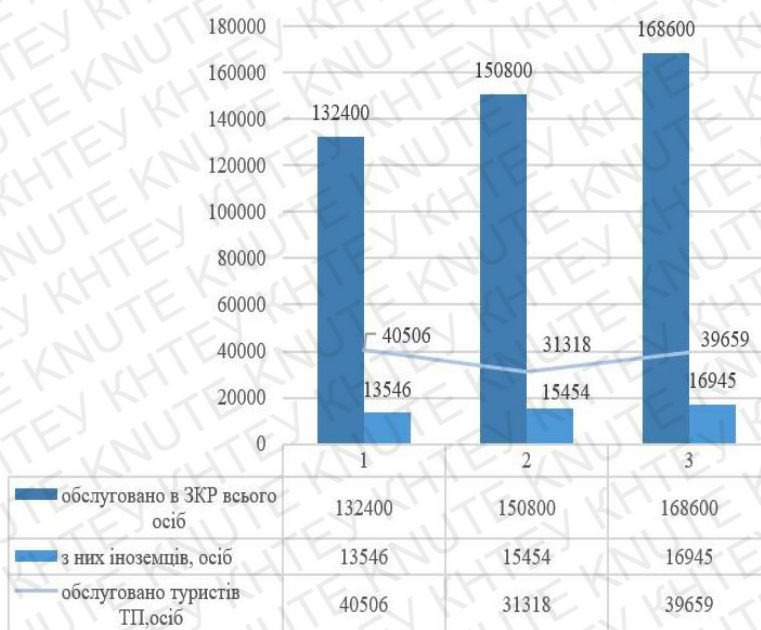

Рис. 2.3. Динаміка туристичного потоку Дніпропетровської області [43]

За даними Головного управління статистики в Дніпропетровській області чисельність обслужених туристичними підприємствами внутрішніх туристів у 2018 році склала 168 600 осіб, з них частка іноземців, які перебували у закладах короткострокового розміщення, не перевищує 10%. Чисельність екскурсантів у минулому році склала 5609 осіб. Натомість тривалість перебування гостей міста у закладах розміщення має тенденцію до скорочення – від 3,6 ліжка/добу у 2017 р. до 2,8 – у 2018 р.

2.2. Дослідження ринку туристичних послуг Дніпропетровської області

Рекреаційні ресурси Дніпропетровської області вивчені достатньо, але не системно. Традиційно вважається, що основним чинником (а також компонентом природного середовища) для розвитку та організації рекреаційної діяльності в регіоні є Дніпро з величезними можливостями для використання його в круїзній діяльності [41].

Дніпропетровщина має значний потенціал для розвитку туристичної індустрії: вигідне географічне положення, сприятливі природні та кліматичні умови, історико–культурні пам'ятки, традиції та щедра гостинність народу. Оскільки область – найбільша в Україні за природно–ресурсним потенціалом, то на її теренах можливо розвивати сучасні види туристичної діяльності, а саме: сільський (або зелений) туризм, екотуризм, діловий (бізнес–подорожі), спортивний (велотуризм, альпінізм, дайвінг), освітній туризм (туристичний відпочинок поєднується з навчанням), хобі–тури тощо. Сприяє розвитку наукового і просвітницького туризму в області і значна кількість музеїв, театрів, інших закладів культури. На жаль, частіше всього поки ще приходиться говорити не про ступінь використовуваності туристських ресурсів краю, а про перспективи їхнього використання [41].

Кількість туристів в Дніпропетровській області за останні 11 років,

обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму в Дніпропетровській обл. за 2008-2018 рр. [34]

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього осіб	В'їзні (іноземні) туристи, осіб	Виїзні туристи, осіб	Внутрішні туристи, осіб
2008	164461	8556	82820	72985
2009	105725	4873	49897	50955
2010	105413	1122	48788	55503
2011	64470	16	45939	18515
2012	68303	105	52983	15215
2013	81249	28	68504	12717
2014	56803	–	49540	7263
2015	46121	–	38926	7195
2016	57770	–	49994	7776
2017	75526	1	68043	7482
2018	116981	–	107752	9229

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що Дніпропетровський регіон має великий потенціал та перспективи в майбутньому в сфері туризму, тому на Дніпропетровщині плануються деякі заходи, які розроблені спеціально для розвитку туристичної індустрії:

- розвиток міжнародного співробітництва у сфері туризму і курортів, формування позитивного туристичного й санаторно–курортного іміджу Дніпропетровщини;
- створення кадастру природних територій та ресурсів туризму, проведення їх економічної оцінки, опису та класифікації;

- розроблення регіональної програми розвитку сільського та «зеленого» туризму;
- забезпечення підготовки інвестиційних паспортів рекреаційних об'єктів області, привабливих для іноземних і вітчизняних інвесторів;
- упровадження моніторингу курортно–оздоровчих і рекреаційних територій та природних лікувальних ресурсів;
- розроблення мап, схем, буклетів, туристичних довідників, створення єдиної інформаційної системи з повним банком даних санаторно–курортних, рекреаційних, туристичних послуг області;
- створення навчального центру та позашкільних гуртків для розвитку активного етнографічного туризму.

Беззаперечно, Дніпропетровщині є що показати, і є, чим приємно вразити. Проте попереду ще чимало роботи, перш за все, із впорядкування території екскурсійних об'єктів, приведення їх в належний стан, організація зручних під'їзних шляхів, ремонт та реставрація пам'яток архітектури, не кажучи вже про забезпечення звичайних побутових потреб туристів.

На сьогодні туристичний потенціал Дніпропетровської області, нажаль, використовується не в повному обсязі через нераціональне використання туристичних ресурсів. Для вирішення цього питання вже планується розробка детальної та головної ефективною стратегії розвитку туристичної галузі на Дніпропетровщині.

За останні роки налічується збільшення готелів та місць для тимчасового проживання, динаміка наведена в табл. 2.2.

У Дніпрі вперше провели туристичний форум «Dnipro Region Туризм». Упродовж двох днів провідні історики, краєзнавці, музейники, урбаністи, гіді міркували, як додати регіону привабливості для подорожувальників. На теренах Дніпропетровщини багато цікавих об'єктів, однак туристичний потенціал краю достатньо не розкритий, зазначали вони. Культурний туризм в Україні асоціюється передусім із Львовом та Києвом, говорили учасники. На Дніпропетровщині навіть місцеві жителі знають не всі місця, де варто побувати.

**Готелі та інші місця для тимчасового проживання в
Дніпропетровській обл. за 2016-2018 рр. [35]**

Показники	Роки		
	2016	2017	2018
Кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання	121	159	212
Кількість номерів	5273	8673	12457
Житлова площа всіх номерів, тис. м ²	119,0	145,0	194,0
Одноразова місткість, місць	13525	15997	18734
Обслуговано приїжджих, тис. осіб	161,9	197,8	245,4

Дніпропетровщина вже надає туристам значну кількість туристичних продуктів, таких як:

1. Монастирський острів. Відомий серед містян як Комсомольський, – невелика цятка землі, розташована на Дніпрі поряд з однойменним обласним центром. Попри свою незначну територію, острів – чудове місце для відпочинку на природі. Особливо люблять тут гуляти діти, оскільки на острові є зоопарк та різноманітні атракціони.

2. Козацький хутір «Галушівка». Його не можна знайти на карті, тому що це імпровізоване козацьке поселення, розташоване на території села Гречане.

3. Фестивальний причал. Важлива структурна частина набережної Дніпра, однієї з найголовніших відпочинкових зон обласного центру. Розташований він на правому березі ріки. Тут часто відбуваються культурно–масові заходи, організовані міською владою або численними громадськими організаціями, концерти, шоу, Дні міста. Мешканці Дніпра та його гості люблять бувати тут у будь–яку пору року і за будь–якої погоди, у будні і в свята. На причалі панує приємна атмосфера, сприятлива як для тих, хто шукає внутрішньої

зосередженості і спокою, так і для охочих розважитися, так би мовити, на всі сто.

4. Швидкісний трамвай. У Кривому Розі, який належить до трійки найдовших міст у світі, діє швидкісний трамвай. Необхідність такого виду транспорту виправдана, адже населений пункт має протяжність близько 120 кілометрів. Тому ще за часів Радянського Союзу було ухвалене рішення – спорудити у Кривому Розі швидкісний трамвай. Нині на одній лінії прокладено чотири маршрути. Всього є 30 станцій, 4 з них – підземні. Це єдине місце в Україні, де дозволено лівосторонній рух. Швидкісний трамвай називають ще й Криворізьким метрополітенем. Така позавулична швидкісна гібридна легкорейкова транспортна система у наш час поширена у багатьох великих містах світу.

5. Кар'єр ПГЗК. У Кривому Розі є одним із найбільших у світі, є майже основним місцем видобутку залізорудної сировини в Україні та головною визначною пам'яткою промислового туризму міста. Цей кар'єр належить Південному гірничо–збагачувальному комбінату, який засновано 1955 року.

6. Етно–хутір «Козацька Січ». Розташований на околиці села Гречане Дніпропетровської області. Ще з 17 століття тут осіли запорожці та заснували невелике поселення, на основі якого й утворили сучасний етнографічний комплекс. Його відвідини дозволять поринути у часи козацької слави та відкрити особливості сільського побуту позаминулого століття. Поруч розташований хутір «Галушківка».

7. Алея закоханих. Є у Дніпрі вулиця з білими тополями, затишними лавицями та романтичною аурую. Кажуть, якщо довго не можеш знайти свою половинку, вийти заміж, а дуже хочеться, то Алея закоханих – саме те місце, де мрії здійсняться. Відкриття алеї відбулося 2003 року, приурочили його до 227–мої річниці міста. Задум та втілення можуть здатися банальними – фонтан Амура, лавиці закоханих. Проте, це вже стало класикою любовного жанру, тому особливих претензій до зовнішнього вигляду та проекту алеї не виникає.

8. Страусина ферма. Ферма «Агро–Союз» знаходиться у селі Майське. На сьогоднішній день вона є однією з найбільших ферм подібного роду в Україні та

у всій Європі.

9. Козацька сотня. Історико–етнографічний комплекс «Козацька Сотня» – не звичайний історичний музей, а місце, де можна поринути в минувшину, дізнатися про побут і звичаї наших предків та взяти участь у цікавих майстер–класах. Розташований цей комплекс на батьківщині знаменитого петриківського розпису, у селі Петриківка, що на Дніпропетровщині.

10. Європейська площа. Європейська площа – це пішохідна зона в центрі Дніпра, розташована між площею Героїв Майдану й вулицею Глінки. Оновлений бульвар із сучасним декоративним освітленням, новим тротуарним покриттям, місцями відпочинку та озелененням відкрили 2005 року до Дня міста. Жвава вулиця сьогодні є популярним осередком культурного відпочинку, тут працюють торгово–діловий центр «Європа», кафе, ресторани, а також знаменита Французька карусель [18, с. 46].

Найближчим часом в регіоні буде створена робоча група, яка займатиметься розробкою екскурсійних маршрутів для іноземців, підготовкою екскурсіводів з володінням англійською мовою на високому рівні та покращення умов проживання для туристів.

Також розроблено декілька маршрутів, які дозволяють іноземним гостям по новому відкрити для себе Дніпропетровський регіон, а саме:

1. Дніпропетровськ – ракетно–космічна столиця України.
2. Петриківські орнаменти.
3. Історія українського козацтва.
4. Православні вірування Дніпропетровщини.
5. Скіфо–сарматська історія Придніпров'я.
6. Індустріальний туризм.
7. «Зелений» туризм [28, с. 86].

Данні напрямки нададуть можливість детально ознайомитися з культурою краю, його історією, релігією та природним потенціалом.

На сьогодні однією з основних проблем розвитку туризму в Дніпропетровській області та на Україні в цілому є неефективне та

нераціональне використання природних ресурсів, а також відсутність чіткої стратегії розвитку індустрії туризму та чіткого його регулювання. Недостатньо розвинений рівень мережі та об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам, а також система транспортного обслуговування туристів та населення стають на заваді швидкому піднесенню та поширенню туристичної слави країни, часто ставлять охочих відпочити перед вибором. Тому розвиток туристичної інфраструктури та транспортних шляхів сполучення є одним із першочергових завдань.

Найболючішим питанням залишається якість надання туристичних послуг. Згідно цього показника Дніпропетровська область показує достатньо не поганий рівень розвитку в порівнянні з іншими адміністративними одиницями, але Україна значно відстає від багатьох держав із подібним рекреаційно–туристичним потенціалом. Внаслідок цього багато наших співвітчизників надають перевагу іноземним курортам, отримуючи фактично за ті самі гроші набагато вищий рівень обслуговування та комфорту при цьому збагачують державну скарбницю не своєї держави. Підняття рівня якості вітчизняних туристичних послуг до європейських стандартів значно прискорило б розвиток туризму в Україні та привабило б більше охочих відпочити з України та близького зарубіжжя.

2.3. Стейкхолдери проекту туристичного продукту

Важливим етапом для розвитку будь якого туристичного регіону є залучення в процес стейкхолдерів, завдяки яким підтримується розвиток культурно–пізнавального туризму.

Під час 27-ої чергової сесії міськради депутати ухвалили стратегію туристичного потенціалу міста на 2019–2027 роки та Програму активізації туристичного потенціалу на 2019–2021 роки [41].

Протягом майже десятиліття у мерії хочуть сформувати туристичний імідж. До роботи долучатимуть бізнес і громадськість. У міськраді переконані:

розвиток туризму дозволить не лише створити нові робочі місця, а й підняти професійний рівень та конкурентоздатність міста.

Зокрема, один із напрямків стратегії – так званий MICE–туризм, зустрічі, конференції та форуми. Парки, річка, низка історичних пам'яток від епохи козацтва до новітньої історії, а також пам'ятники археології. Їх у місті близько 20.

Щодо іміджу міста автори стратегії пропонують декілька варіантів. Це: форпост нації, осередок патріотизму, місто–космос, де багато можливостей для ініціативних людей, а також місто, де перетинаються різні культури та стилі життя. Остаточний імідж ще треба сформуувати [18, с. 195].

Можливі концепції – це автобусні екскурсії, відвідування музеїв, що розповідають про героїзм військових, лікарів та волонтерів у зоні АТО та під час Революції Гідності. Автори стратегії пропонують такі ідеї, як «Дніпро єврейський», де передбачені екскурсії до культурного центру «Менора» та частування стравами національної єврейської кухні, «Дніпро німецький» – відвідини ботанічного саду ДНУ та Євангельсько–лютеранської церкви, екскурсії місцями, що пов'язані з етнічними німцями.

«Дніпро гастрономічний» – заохочення креативних підходів у ресторанному бізнесі, розвиток локальної кухні. «Дніпро інноваційно–космічний» – відвідування ракетобудівного комплексу ВО «Південмаш» і КБ «Південне», а також Національного центру аерокосмічної освіти молоді ім. О. М. Макарова та участь у тематичних наукових конференціях [3, с. 54].

Серед перспектив розвитку туризму вбачають розвиток річкового транспорту і спортивного потенціалу річки. Це – екскурсії акваторією, а також яхтинг і каякінг. Водночас у рамках програми заплановано налагодження роботи туристично–інформаційного центру та розвиток систему туристичної навігації. Також у місті хочуть започаткувати навчальні програми для підприємців і персоналу, що стосуються туристичного бізнесу. Крім того, в рамках програми розроблятимуть документацію щодо створення виставкового та історико–культурного центрів «Парк тоталітарного періоду» і «Стара Самарь».

Керівник туристичного напрямку «Агентства розвитку Дніпра» Дніпровського міської ради Анна Коледа поділилася туристичними новинками міста, а також розповіла про головні напрямки роботи агентства. Водні атракціони, космічні екскурсії і вікінг-тури – далеко не все, чим може здивувати туристичний Дніпро [3, с.43].

У порівнянні з минулими роками туристичний потік збільшився, повноцінними даними з 2017 року є те, що в готелях міста Дніпра розмістилося 168,6 тисяч осіб. На сьогоднішній день, протягом цього періоду, число туристів збільшилось до 2,5 мільйона. Йдеться про людей, які не проживають в місті або області і приїжджали в Дніпро хоча б на одну ніч.

Депутати Дніпровської міської ради прийняли стратегію розвитку туризму на десять років і програму розвитку туризму. Виділили п'ять основних напрямків роботи – перший з них називається «Дніпро на Дніпрі». Справа в тому, що річка Дніпро є головною атракцією. Є багато об'єктів водної інфраструктури, наприклад великий Sentosa Cable Park, де вже проходило кілька міжнародних чемпіонатів. Також пропонується яхтинг і каякінг. Крім того, існує багато рекреаційних центрів, що знаходяться за містом, і всі вони високої якості: Ostrov River Club, Good Zone Hotel, Sunray. Можна не виїжджати на море провести відпустку там в хороших умовах і з якісним сервісом [41].

Робота сконцентрована на чотирьох пластах – це збір аналітики і статистики, розробка продуктів, просування і маркетинг, а також робота зі стейкхолдерами. Цього року навесні Дніпро вперше за багато років був представлений на найбільшій у світі туристичній виставці – ITB BERLIN як місто цілорічного відвідування, восени – на найбільшій міжнародній виставці ділового та корпоративного туризму в Європі – IBTM 2018 у Барселоні, а до цього – на UITT «Україна – Подорожі та Туризм» в Києві. Для консолідації бізнесу уже створена Асоціація туризму Дніпра. Отримати інформацію зможуть і туристи, і представники бізнесу. Незабаром відбудеться запуск Школи гідів Дніпра. Випускники школи отримають спеціальні сертифікати від Університету імені Альфреда Нобеля.

Зараз найактивніша аудиторія – це молодь до 25 років, яка активно подорожує. Молодь зараз рідко користується послугами гідів і туристичних агентств. Це більш самостійні туристи, які вибирають бюджетні варіанти проживання, люблять цікаві заклади, красиві місця для фото і прогулянок. Тому було розроблено додаток для самостійних прогулянок «Wayme – city virtual guide», коли ти можеш сам завантажити собі екскурсію і прослухати її в навушниках. Там дуже багато авторських екскурсій, тому головна цільова аудиторія – це самостійна молодь, а також організовані дорослі групи та школярі.

Конкурентне середовище міста Дніпро, як потенційної туристичної дестинації, є доволі суперечливим. З одного боку, майже схожу несформовану туристичну пропозицію та розмитий імідж мають кілька обласних центрів України. З іншого – в країні можна виділити кілька явних лідерів розвитку туризму, турпродукт яких має чітке позиціонування, які зараз притягують на себе ліву частку турпотуку [6, с. 56].

Конкуренція на регіональних рівнях представлена на рис. 2.4.

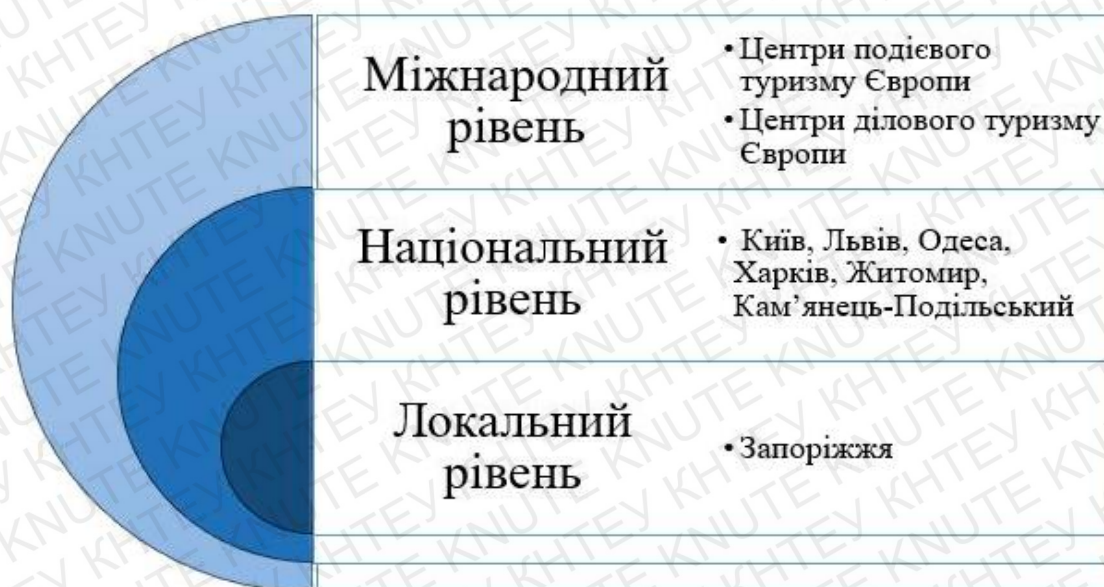

Рис. 2.4. Регіональні рівні конкуренції м. Дніпро [37]

Конкуренти локального рівня притягують туристів і екскурсантів свого регіону. Конкуренти національного рівня є альтернативами для внутрішнього туриста. Конкуренти міжнародного рівня – той перелік, вибір з якого робить іноземний турист [37].

У таблиці 2.3. представлена експертна оцінка конкурентних переваг деяких з конкурентів Дніпропетровщини.

Таблиця 2.3.

**Оцінка конкурентних переваг міст-конкурентів
Дніпропетровщини [36]**

Переваги	Львів	Київ	Одеса	Харків	Дніпро	Запоріжжя	Кам'янець
Доступність	+++++	+++++	++++	++++	+++	+++	+++
Історико-культурні пам'ятки	+++++	+++++	+++++	+++	+++	++++	+++++
Природні атракції	+	++++	+++++	++	+++	++++	+++++
Івент-заходи	++++	+++++	++++	++	++	+++	+++++
Туристичні маршрути	+++++	+++++	+++++	+++	+++	++++	+++++
Історичний центр	+++++	++++	+++++	+++	++	++	+++++
Туристичні активності	+++++	+++++	+++++	+++	+++	++	++++
Інфраструктура	+++++	+++++	+++++	++++	+++	+++	++++

Одним з основних завдань Дніпропетровської області у контексті розвитку туризму стане чітке позиціонування та вироблення власної унікальної туристичної пропозиції з метою посилення конкурентних позицій на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках.

Протягом 30 років територія Дніпропетровської області була однією з найбільш закритих у державі. Зміна суспільної парадигми дозволяє створити нові умови для промоції області, забезпечити використання промоційних ресурсів для формування позитивного іміджу території, підвищення її конкурентоспроможності, а також диверсифікації економіки]

Проекти цього напрямку спрямовані на:

- поширення інформації про туристичні можливості області;
- створення умов для відвідування області якомога більшою кількістю туристів;
- поліпшення доступності туристичних об'єктів;

– збереження та розвиток основних туристичних об'єктів.

З метою визначення основних чинників стратегічних напрямів розвитку туристичної галузі Дніпропетровської області, був застосований SWOT–аналіз (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**SWOT–аналіз розвитку культурно–пізнавального туризму в
Дніпропетровській області [розроблено автором]**

Сильні сторони (внутрішні)	Слабкі сторони (внутрішні)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Велика культурна спадщина. 2. Велика кількість унікальних туристично–рекреаційних об'єктів (замки, церкви, пам'ятки архітектури тощо). 3. Наявність рекреаційних територій. 4. Економічно розвинений регіон. 5. Розширення мережі природно–заповідного фонду області. 6. Наявність мережі санаторіїв та баз відпочинку. 7. Проведення капітального ремонту закладів рекреаційної сфери. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низька якість та недостатній асортимент туристичних послуг. 2. Ріст забруднення вихлопними газами та збільшення шуму у зв'язку із розвитком транспорту. 3. Незадовільний стан пам'яток природи, історії, культури, архітектури. 4. Низький рівень у розвитку туристичної інфраструктури. 5. Недостатня кількість розроблених туристичних маршрутів в межах області. 6. Недостатня кількість об'єктів готельного господарства. 7. Низький рівень матеріально–технічної бази рекреаційної сфери. 8. Недостатній рівень транспортного сполучення. 9. Невідповідність якості рекреаційних послуг міжнародним стандартам.
Можливості (зовнішні)	Загрози (зовнішні)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Державна підтримка створення промислових і наукових парків. 2. Вихід туристичного і рекреаційного бізнесу на міжнародний ринок. 3. Використання світового досвіду в дослідженні, організації і управлінні ринку туристично–рекреаційних послуг. 4. Дослідження та ефективне використання туристично–рекреаційного потенціалу. 5. Проведення науково–обґрунтованого економічного зонування рекреаційних територій Дніпропетровської області. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обмежене бюджетне фінансування. 2. Низький стан транспортної інфраструктури країни. 3. Наявність адміністративних бар'єрів на шляху становлення та розвитку. 4. Відсутність механізмів реалізації державної політики щодо підтримки туристичного бізнесу. 5. Конкуренція з боку інших міст і регіонів України.

Проведений SWOT–аналіз засвідчує, область має потужний потенціал для здійснення більшості видів туристично–рекреаційної діяльності, використання якого суттєво лімітується низкою обмежень, для подолання яких слід обрати чітку стратегію.

Висновки до розділу 2

1. Отже, можемо зробити висновок, що Дніпропетровщина це великий індустріальний, науковий та культурний центр України з населенням понад 1 млн. осіб. Вигідне географічне розташування, різноманітна архітектура, культурні об'єкти, багато заповідних територій. Область має значний туристичний потенціал.

2. Туристична сфера Дніпропетровської області усе впевненіше заявляє про себе, як дійсно конкуренто спроможна індустрія, що відчутно сприяє економічному розвитку Дніпропетровщини та зростанню добробуту громадян. На сьогодні однією з основних проблем розвитку туризму в Дніпропетровській області та на Україні в цілому є неефективне та нераціональне використання природних ресурсів, а також відсутність чіткої стратегії розвитку індустрії туризму та чіткого його регулювання. Але не зважаючи на це область стрімко розвиває туристичну індустрію.

3. Основними проблемними питаннями щодо формування конкурентоспроможного продукту культурно–пізнавального туризму Дніпропетровської області є низька якість та недостатній асортимент туристичних послуг, недостатня кількість розроблених туристичних маршрутів в межах області, Невідповідність якості рекреаційних послуг міжнародним стандартам.

РОЗДІЛ 3

ПРОЕКТ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ В СЕГМЕНТІ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Розроблення концепції проекту культурно-пізнавального туристичного продукту

Розроблення концепції культурно-пізнавального туристичного продукту передбачає собою складання нового маршруту по туристичним місцям Дніпропетровської області.

Тур – це програма, в межах якої реалізується мета перебування людини поза постійним місцем проживання, складена з урахуванням індивідуальних побажань, і комплекс заходів по її реалізації на відповідному якісному рівні.

В випускній кваліфікаційній роботі розроблено тур «Мальовнича Дніпропетровщина» на 4 дні з трансфером і ночівлями. Маршрут складається з шести туристичних місць Дніпропетровської області, а саме:

1. Монастирський острів
2. Козацький хутір «Галушківка»
3. Підприємство «Центр народного мистецтва «Петриківка»
4. Шахта «Родина»
5. Криворізький історико-краєзнавчий музей
6. Страусина ферма

Монастирський острів

Монастирський острів – одне з найромантичніших і привабливіших місць Дніпропетровська. За однією з легенд, острів був названий Монастирським на честь побудованого на ньому у IX ст. візантійського монастиря, що історично та археологічно не підтверджено. Вважається, що вперше острів згадується в Житті св. Феодосія як найпівнічніший пункт, куди дійшов в своїй місії Християнського учення один з учнів Христа – Андрій Первозванний. В північній частині острова виходять на денну поверхню унікальні найдавніші гірські

породи Українського кристалічного щиту. Комсомольський острів став чудовим місцем відпочинку, на ньому був розбитий парк, зведений найвищий в Україні пам'ятник Т. Г. Шевченку – Кобзарю. На острів можна потрапити уже не лише через міст, але й канатної дорогою. На Монастирському острові розташовані Акваріум (ДНУ ім. О. Гончара), зоопарк, міський пляж. У 1999 р. на острові, якому міська влада присвоїла також й попередню назву – о. Монастирський, побудований Св. Миколаївський Храм. Ця церква, що стоїть на самому краю острова, красиво відсвітлюється вогнями у темний час доби.[14]

Козацький хутір «Галушківка»

Прикладом сучасної садиби сільського («зеленого») туризму у регіоні є створений у с. Гречане «Козацький хутір Галушківка». Хутір Галушківка засновано наприкінці XVII ст. запорізькими козаками, які селилися на території Дикого Поля. Хутір входив до складу Протовчанської паланки Війська Запорізького. В теперішній час хутір є екскурсійно–розважальним комплексом, створюваним під егідою обласної громадської організації «Козацтво Придніпров'я», де на місці давніх козацьких зимівників розташовано макет козацького укріплення «Січ» та три селянські садиби, збудовані наприкінці XIX ст. В першій – «Зеленій садибі» – розташована корчма та музей селянського побуту, друга – оселя художника – можна залишитися на ночівлю, відпочити в будинку де жив та працював місцевий художник. Третя – садиба Гончара, знаходиться на реконструкції. За «китою» (плетеною огорожею Січі) розміщені вежі, курені, місця для тренування у стрільбі з лука, метанні списа і навіть козацькі гармати (щоправда, повправлятися у стрільбі з них неможна). Програма відвідування хутору включає: розповідь про історію козацького хутора «Галушківка»; огляд макету козацької Січі, розповідь про особливості організації Січі (січові фортеці, курінь, січова церква, музей сільського знаряддя, літня козацька кухня, кузня); розповідь про традиції і побут запорізьких козаків, демонстрація козацьких бойових прийомів; козацький обід в альтанці на подвір'ї затишної двоповерхової «Зеленої садиби». Для охочих є можливість проїхати верхи на коні чи на бричці, метнути булаву, вистрілити з

лука, спробувати свої сили в поєдинку «Тараня», прогулятися до лісу по гриби та ягоди, порибалити, ознайомитися з господарством кінного заводу. Особливої уваги заслуговує майстер–клас з петриківського розпису, який проводить досвідчений майстер. В «Зеленій садибі» можна придбати на згадку петриківський сувенір [14].

Підприємство «Центр народного мистецтва «Петриківка»

Селище Петриківка – широко відомий осередок Українського народного художнього розпису, історичне коріння якого походить від традицій настінних розписів, що сягає на Україні у глибину тисячоліть, до часів появи білої селянської хати – мазанки. Петриківку в 1772 р. заснував Петро Калнишевський – останній кошовий отаман Запорізької Січі. І одразу ж у цьому вільному козацькому селі виник цікавий звичай: жінки почали розписувати стіни хат мальовничими квітковими узорами. Їх малювали пензликами зробленими із котячої шерсті, сірниками, обмотаними м'якою тканиною, і просто пальцями. Фарби розводили на яйцях і молоці, а кольори вибирали найяскравіші – під стать мальовничій природі Придніпров'я. Сьогодні це мистецтво являє собою унікальний релікт національної художньої традиції, що делегує в сучасний світ, самобутню культуру Придніпров'я – історичної колиски запорізького козацтва, його могутній демократичний дух, своєрідність поетичного світосприйняття та глибину епічного народного художнього мислення.

Петриківський розпис розвивається у двох головних напрямках: настінного малювання та розпису художніх виробів з дерева, металу, кераміки, скла та інших матеріалів. Цікавою є символіка мотивів розпису, так композиція букет–вазон – це одвічний образ квітучого «Дерева життя», лиштва (фриз) символізує безкінечність, квітка – вершина краси природи, її апогей, символ краси Рідного краю; калина, мальва – символ дівочої вроди та козацької доблесті; дуб – символ сили, мужності; зображення птаха – символ гармонії світла, щастя.

Сьогодні Петриківка – єдине в Україні унікальне явище народного декоративного малярства. В 1936–41 рр. у Петриківці діяла дворічна школа декоративного малювання (організатор – О.Ф. Статива). Випускники школи,

талановиті учні видатної майстрині Тетяни Якимівни Пати, зробили великий внесок у збереження петриківського розпису та пошуку шляхів виходу його у сучасне життя. Як художній промисел петриківський розпис остаточно сформувався наприкінці 1950–х рр., коли при місцевій художньо–промисловій артілі «Вільна селянка» (потім фабрика «Дружба», з 1958 р. – «Петриківський розпис»), що спеціалізувалася на випуску виробів із вишивкою, було організовано цех із виготовлення сувенірно–подарункових виробів. В 1971 р. Спілка художників України відкриває тут Експериментальний цех Художнього Фонду, філію Дніпропетровського художнього комбінату. В 1972–91 рр. у Петриківці відбувалася хвиля розвитку. Вона позначилася новими досягненнями та іменами, поширенням петриківського розпису не лише на Україні, але й у світі через художні виставки та експорт виробів народних майстрів, який здійснювався у понад 25 країн світу. У 1991 р. за сприяння Спілки художників А. Пікуш організує підприємство нового типу, де народні майстри з найманих працівників перетворилися на господарів–співвласників, його сучасна назва – «Центр народного мистецтва (ЦНМ) «Петриківка». Після проголошення незалежності України, внаслідок хаотичного розвалу економіки, зупинилися фабрика «Петриківський розпис» та Експериментальний цех Художфонду. Єдиним підприємством, якому ще вдається зберегти високий творчий потенціал, є ЦНМ «Петриківка».

Тут найбільш широко створюються вироби з дерева на токарній, столярній та ручно–різьбленій основах, що виготовляються з екологічно чистих, високоякісних матеріалів на базі древніх народних традицій регіону. Виконуються розписи на папері, полотні, кераміці, а також створюються настінні розписи архітектурних об'єктів. Серед замовників – Верховна Рада України, провідні банки та установи, юридичні та фізичні особи. Продукція частково експортується до Франції, США, Канади. На підприємстві постійно діє свій виставковий зал, відкриті для відвідувачів майстерні, проводяться екскурсії та майстер–класи для дітей та дорослих. Проводиться активна виставкова діяльність [14].

Шахта «Батьківщина»

Шахта «Батьківщина» – одна з залізорудних шахт в Кривому Розі, що веде розробку шарів залізної руди закритим (підземним) методом. Свого часу входила до складу ВО «Кривбассруда», яке забезпечувало близько 60% потреб СРСР в залізняку. Шахта «Батьківщина» здана в експлуатацію в липні 1972 р. До 1 жовтня 1989 р. як структурний підрозділ входила до складу рудоуправління імені Карла Лібкнехта. Розробка цього рудного поля ведеться з 1886 р. (територія колишньої копальні Юлії Шмакової). Зараз шахта поглиблена більш ніж на 1500 м, що дає їй право претендувати на звання найглибшої в Європі. Шахта «Батьківщина» сьогодні є одним з небагатьох діючих виробничих підприємств, на яке за попередньою домовленістю можливо організувати відвідування туристами–екскурсантами (т.зв. «промисловий туризм»).

ПАТ «Криворізький залізорудний комбінат» є найбільшим підприємством України з видобутку залізної руди підземним способом. До структури комбінату входять чотири шахти: «Батьківщина», «Гвардійська», «імені Леніна», «Жовтнева». Рудні поклади, що освоюються шахтами ПАТ «Кривбасзалізрудком», є складовою частиною Криворізького залізорудного басейну – смуги залістих порід шириною 2–7 км, що простягаються з півдня на північ більше ніж на 100 км у басейні рік Саксагань та Інгулець, від Жовтих Вод до широти Каховського водосховища, займаючи площу понад 300 кв. км. Промислова розробка залізної руди у Криворізькому басейні розпочалась у 1881 р. Поряд з багатими мартизовими й гематито–мартитовими рудами (із вмістом заліза 51–66%) є значні запаси бідних (22–38% заліза) руд – залістих кварцитів, що потребують збагачення. Багаті руди басейну розробляють шахтним способом, а бідні – кар’єрним. Видобуток багаті руди на шахтах проводиться на глибинах 1100–1300 м. Запаси природно багатих руд до глибини 1500 м складають 266 млн.т. з середнім вмістом заліза 58,67%. Ці запаси забезпечують роботу шахт на строк від 30 до 40 років. Крім того, є можливість розширення сировинної бази за рахунок магнетитових кварцитів, запаси їх до глибини 1500 м – 940,2 млн. т із вмістом магнітного заліза 24,12%.

Розробка рудного поля в районі шахти «Батьківщина» ведеться з 1886 р. На сьогодні ресурс розвіданих запасів шахти «Батьківщина» – 59,5 млн.т. залізної руди. Зараз шахта поглиблена до позначки 1580 м, на 2008 р. видобуток руди здійснюється на горизонті 1315 м. Ведуться роботи з підготовки до робіт на горизонтах 1390 і 1465 м. Окрім основного стволу шахта «Батьківщина» має ще і допоміжні – «Північна вентиляційна» (що забезпечує вентиляцію підземних виробок) й запасний ствол – колишня шахта «ім. газети «Правда». Середній видобуток товарного залізняку (не вважаючи не товарної руди й гранітів) близько 1,75 млн.т. на рік із процентним вмістом заліза близько 58%.

Шахта «Батьківщина» вважається за одну з перших в Кривому Розі шахт по запасах товарної руди і високому відсотковому вмісті заліза в породі, поступаючись лише шахті «Жовтнева» того ж комбінату.

У 1980 р. шахта набула скандальну відомість у зв'язку з виявленням японськими покупцями в руді шахти золота й ряду інших рідкісних елементів. Згодом постачання руди до Японії були припинені, а відсоток вмісту золота радянськими фахівцями був оцінений як не промисловий. Шахта повернулася до колишнього режиму роботи [14].

Криворізький історико–краєзнавчий музей

Криворізький історико–краєзнавчий музей відкрито 1968 р. Музей має три експозиційні відділи: природа краю, історія дорадянського й радянського суспільства. У експозиції і фондах налічується 93 тис. експонатів – справжніх предметів історії, природи краю, образотворчого мистецтва.

Серед них такі унікальні, як кам'яний ящик з кеміабинським піктографічним орнаментом, нанесеним вохрою. В експозиції музею представлені сокири–жезли періоду катакомбної культури ХХ ст. до н.е.; ритон скіфський IV–III ст. до н.е., фібула сарматська I ст. н.е.

На території Криворіжжя були знайдені також кромлех–святилище обсерваторного типу з III тис. до н.е.; кубок черняхівський, орнаментований IV–II ст. до н.е.; чаша ритуальна орнаментована астральними символами катакомбної культури ХХ ст. до н.е. та багато інших речей, дякуючи яким

експозиція заставляє відвідувачів подовгу затримуватися, вивчаючи життя первісних людей. Значне місце в науковій та експозиційній роботі музею посідає тема «Літературне Криворіжжя». Має музей й унікальні матеріали щодо особистості О.М. Поля (документи про його життя в родині, навчання в Полтаві, Дерпті тощо), з ініціативи якого розпочато розробку в 1881 р. залізних руд на Криворіжжі та збудована Катерининська залізниця, завдяки чому почався стрімкий бурхливий розвиток промисловості на Придніпров'ї [19].

Тур «Мальовнича Дніпропетровщина» є культурним, пізнавальним, за формою організації – організований, за територіальною ознакою – внутрішній, даний тур є сезонним, короткостроковим (4 дні), груповий (20 чоловік), тур клас – розміщення в готелі не менше 3 зірки, в номерах по 2 або 3 особи, набір послуг у турі – напів-пансіон, маршрут є лінійним. Вид транспорту, що використовується під час подорожі – автобус класу «люкс».

Пакет послуг (у вартість включено):

1. Харчування за програмою.
2. Трансфер за маршрутом.
3. Проживання.
4. Страхування.
5. Заплановані екскурсії.
6. Адміністративний супровід.

Додатково сплачується:

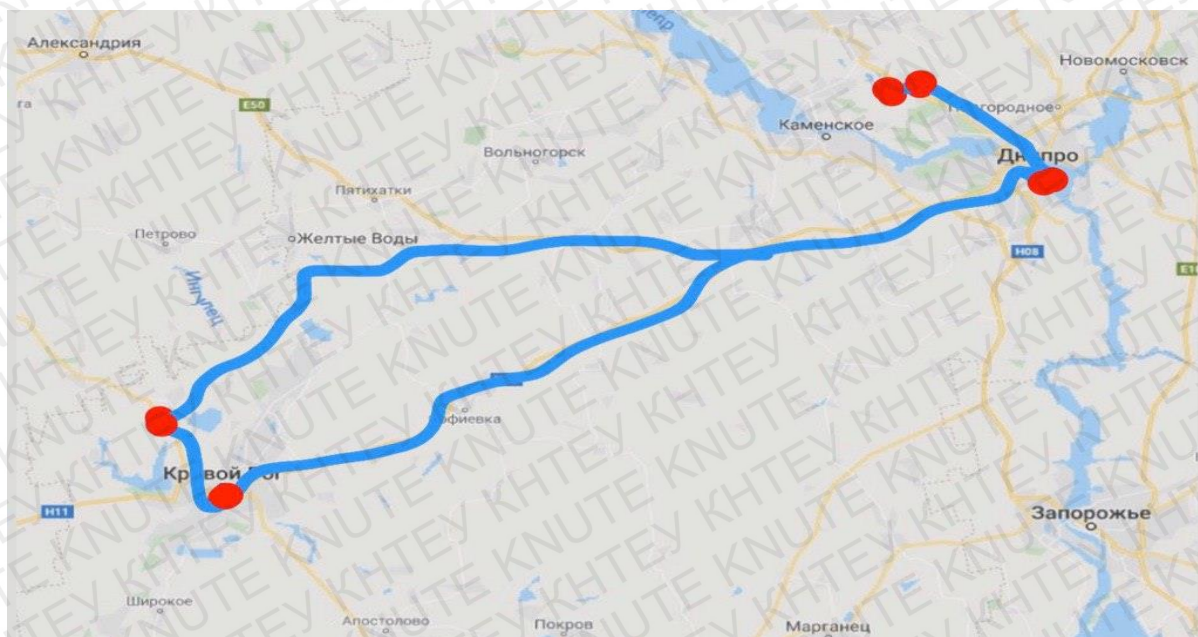
1. Особисті витрати
2. Додаткове харчування
3. Факультативні екскурсії

Маршрут туру: Дніпро–Петриківка–Кривий Ріг–Дніпро.

На рис. 3.1. вказана карта–схема маршруту між основними пунктами [13].

На туристичному ринку Дніпропетровська область в першу чергу відома як напрямок культурно–пізнавального туризму.

У даному випадку тур є груповим – це спільна поїздка декількох осіб (не менше 10 чоловік) по єдиному маршруту й на однакових умовах.

*Рис. 3.1. Карта–схема маршруту туру «Мальовнича Дніпропетровщина»
[складено автором]*

Кількість чоловік у групі становить 20. Кількість днів мандрування – 4.

Об'єднання туристів в одну групу обумовлює спільністю інтересів і цілей поїздки, а також порівняно низькими цінами в порівнянні з індивідуальними турами у зв'язку з наданням групових знижок.

Для того, щоб тур був цікавим, для туристів буде наданий адміністративний супровід, який буде знайомити туристів з видатними місцями.

Також туристам будуть надані екскурсійно–інформаційні, організаційні послуги та кваліфіковану допомогу учасникам туру в межах договору про надання туристичних послуг та здійснює свої функції лише на підставі дозволу.

В таблиці 3.1. представлений чіткий графік руху по маршруту.

Програма туру розроблена для туристів, різноманітність екскурсій і розваг робить тур насиченим і привабливим, перевагою туру є поєднання екскурсійного обслуговування та вільного часу туристів.

Конкурентоспроможність туру досягається за рахунок порівняно невеликої його вартості при максимальній насиченості екскурсіями і якісним сервісом.

Таблиця 3.1.

Графік руху по маршруту «Мальовнича Дніпропетровщина»
[розроблено автором]

Екскурсійний день	Час відправлення	Кількість зупинок	Час прибуття	Місце прибуття
1 день	8.00	–	8.30	Монастирський острів
	12.30	1	14.00	Хутір Галушківка
2 день	9.00	–	9.30	Петриківка
	18.00	2	21.00	Кривий Ріг
3 день	10.00	–	10.30	Шахта Батьківщина
	17.00	–	17.30	Криворізький музей
4 день	9.30	1	10.30	Страусина ферма
	16.00	2	19.00	Дніпро

Програма туру «Мальовнича Дніпропетровщина» представлена в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Програма туру «Мальовнича Дніпропетровщина»
[розроблено автором]

Час	День
1 День – вівторок	
7.45	Зустріч біля автобусу
8.00	Виїзд до Монастирського острову
8.30	Прибуття до Монастирського острову
9.00–11.00	Пішохідна екскурсія по острову
11.00–12.00	Вільний час
12.30	Виїзд до хутора Галушківка
14.00	Прибуття до хутора Галушківка
14.30–15.30	Обід в кафе на території
15.30	Розміщення у номерах
16.00	Початок свята на хуторі. Вільний час
19.00–20.00	Вечеря в кафе на території
2 День – середа	
7.30–8.30	Сніданок в кафе на території
9.00	Виїзд до Петриківки
9.30	Прибуття до Петриківки
10.00–12.00	Екскурсія до «Центру народного мистецтва «Петриківка»
13.00–14.00	Обід у ресторані
15.00–16.30	Майстер-клас з Петриківського розпису

Продовження таблиці 3.2.

Час	День
16.30–18.00	Вільний час
18.00	Виїзд до Кривого Рогу
21.00	Прибуття до Кривого Рогу
21.30	Розміщення у готелі Аврора. Вечеря в ресторані готелю
3 День – четверг	
8.00–9.00	Сніданок в ресторані готелю
10.00–13.00	Оглядова екскурсія по шахті «Батьківщина»
13.30–14.30	Обід у центрі міста
14.30–16.30	Вільний час
17.30–19.00	Екскурсія до Криворізького історико–краєзнавчого музею
19.30–21.00	Вечеря в ресторані готелю
4 День – п'ятниця	
8.00–9.00	Сніданок в ресторані готелю
9.30	Виїзд до страусиної ферми
10.30	Прибуття до страусиної ферми
11.00–14.00	Екскурсія по страусиній фермі
14.30–15.30	Обід у їдальні на території
16.00	Виїзд до Дніпра
19.00	Прибуття до Дніпра

Ефективність туристичного продукту залежить також від ціни. На ціноутворення впливає характер попиту, розвиненість ринку туристичних послуг, місце туристичної фірми на ньому та оцінка конкурентного середовища, обрана маркетингова стратегія тощо. Розрахунок вартості туру є складною багатофакторною процедурою.

3.2. Обґрунтування ефективності проекту культурно–пізнавального туристичного продукту на міжнародному ринку

Ціна туру відтворює економічний бік діяльності суб'єкта господарювання і відбиває його комерційну політику на ринку туристичних послуг. Ціна туру коливається в межах від собівартості до продажної ринкової ціни. Залежить від класу обслуговування, терміну та сезону подорожі, її виду та форми. Собівартість туру є сумарною ціною складових (проживання, харчування, транспортування, екскурсійне обслуговування та ряд додаткових послуг) відповідно до сезону та регіону, терміну, обраного виду подорожування, його

форми та складу учасників групи.

Ціна на тур продукт обраховується методом нормативної калькуляції. При визначенні калькуляції собівартості одиниці послуг слід виходити з їх споживчої вартості, але мати на увазі мінливість послуг.

В ціну тур пакету обов'язково закладається прибуток туроператора, який встановлюється в процентах до собівартості і залежить від рентабельності туру, що планується. Ціна визначається в обрахунку на одного туриста як добуток витрат по туру і норми прибутку.

У вартість даного туру включено: харчування за програмою, трансфер за маршрутом, екскурсії, адміністративний супровід, проживання, страхування.

Таким чином, основним ринковим продуктом туристичної фірми на ринку туристичних послуг є комплексний продукт – тур або окремі його складові (транспортне обслуговування, включаючи бронювання та продаж квитків, екскурсійне обслуговування тощо). Діяльність туристичного підприємства спрямована на розробку та реалізацію такого туристичного продукту, який би за своїми якісними властивостями та ціною задовольняв потреби населення в змістовному відпочинку.

Вартість мешкання на одного туриста складає в різних готелях по різному. Коло споживачів для туру різне, а саме люди різного віку можуть прийняти участь у поїздки, а також з дітьми.

У таблиці 3.3. представлено вартість туру за вказаним маршрутом.

Відповідно до розрахунків, представлених у таблиці 3.3, ціна туру становить 8 073 грн. Ціна туру включає харчування, трансфер, проживання, страхування, всі заплановані екскурсії та адміністративний супровід. Така ціна не є дешевою для туристичного ринку України, проте до туру входить відвідування багатьох закладів і розважальні програми.

Є три головних функції маркетингу нового туру:

- налагодження контактів зі споживачами;
- розвиток;
- контроль.

Вартість туру «Мальовнича Дніпропетровщина»
[розроблено автором]

Послуги	Ціна, грн.
<i>1. Послуги розміщення</i>	
1.1 Хутір Галушківка (1 ніч)	450
1.2 Аврора 3* (2 ночі)	1700
<i>2. Транспортні послуги</i>	3200
<i>3. Екскурсійне обслуговування</i>	
3.1 Екскурсія по Монастирському острову	100
3.2 Екскурсія на хуторі Галушківка	75
3.3 Екскурсія до «Центру народного мистецтва «Петриківка»	150
3.4 Майстер–клас з Петриківського розпису	100
3.5 Екскурсія по шахті «Батьківщина»	120
3.6 Екскурсія до Криворізького історико–краєзнавчого музею	65
3.7 Екскурсія до страусиної ферми	150
<i>4. Страхові послуги</i>	200
Всього собівартість туру	6310
5.1 Прибуток туроператора (20%)	1262
5.2 Податок на прибуток т/о (18% від 5.1)	228
5.3 Податок на додану вартість	273
Всього вартість туру	8073

Налагодження контактів ставить перед собою мету переконати потенційних клієнтів у тому, що тур «Мальовнича Дніпропетровщина» і існуючі там служби сервісу, пам'ятки очікувані вигоди повністю відповідають тому, чого бажають отримати самі туристи.

Розвиток припускає проектування нововведень, які зможуть забезпечити нові можливості для збуту туристичного продукту. Передбачається розробити туристичні продукти, та запропонувати їх постійним клієнтам фірми, анонсувати тур на сайті фірми.

Контроль передбачає аналіз результатів діяльності по просуванню туру на ринок перевірку того, наскільки ці результати відображають повне і успішне використання можливостей даного туру.

Оскільки маркетинг включає дослідження не тільки фактичного стану об'єкта, але й комплекс прогнозування, дослідження проводяться різними методами:

1. Особисте опитування, воно проводиться для виявлення переваг клієнтів туру «Мальовнича Дніпропетровщина» про асортимент наданих послуг, їх якість, необхідність у них тощо.

2. Методом спостереження, дані отримуються від менеджерів, що працюють у місті Дніпро.

3. Методом анкетування застосовуються для опитування великої кількості осіб, які розташовані в різних місцях і мають різне коло інтересів. Можливе також проведення анкетування шляхом розсилання анкет по підприємствах, організаціях, приватних адресах і їх наступний збір.

У діяльності туристичних фірм, особливо на етапі їх виходу на ринок, велике значення правильно розробленої рекламної компанії. В процесі організації туристичним підприємством подієвого туру «Мальовнича Дніпропетровщина» вона може бути направлена на турагентів або на потенційних клієнтів. Інформація що відноситься до першого вигляду, розповсюджується передусім на туристичних виставках, де представляють свої продукти всі самі великі компанії різних країн. Дуже велике значення в туристичній рекламі мають спеціалізовані документи листівки, брошури тощо.

Рекламою різних туристичних зон і туристичних програм займаються передусім туроператори: користуючись інформованістю потенційного споживача, публікують невеликі оголошення в друкарських чорно-білих виданнях, що стосуються послуг, що пропонуються, і рівня тарифів, причому для майбутніх клієнтів основним аргументом є низькі ціни.

Для реклами використовуються засоби масової інформації (преса, радіо) і особливо друкарський матеріал, такий, як каталоги, брошури, афіші. Можна зробити висновок, що організовано продумана і професійно проведена реклама відіграє важливу роль не тільки у збільшенні попиту на послуги підприємства, але й формує його позитивний імідж на загальному ринку і у споживачів.

Висновки до розділу 3

1. Отже, розробивши тур «Мальовнича Дніпропетровщина» пізнавального характеру, я вдосконалила навички роботи з технології туристичної діяльності. Пізнавальний тур розширює світогляд людини, дає змогу побачити та відчути щось нове, задовольнити пізнавальні потреби, отримати нові почуття від побаченого. Саме такі тури розраховані на широке коло споживачів, але для кожного по різному підбирається програма відпочинку. Маршрут розроблений згідно вказівок, тобто найцікавіші пункти, що задовольняють потреби споживачів. Першим пунктом є місто–герой Дніпро. В наступні дні не менш цікаве місто Криивй Ріг.

2. Розробка туристичного продукту «Мальовнича Дніпропетровщина» має позитивний характер та гарно впливатиме на сферу культурно–пізнавального туризму в Дніпропетровській області. Сприятиме популяризації місцевої культури. Тому розвиток таких культурних туристичних продуктів є важливим для розвитку культурно–пізнавального туризму регіону.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Для підведення підсумків досліджень, проведених у випускній кваліфікаційній роботі, можна зробити такі висновки:

1. Культурний туризм є одним із засобів інформування громадян про інші регіони України та світу. Цей вид туризму охоплює відвідання історичних, культурних або географічних визначних місць. Основна мета цих мандрівок – ознайомлення з пам'ятками історії, архітектури, мистецтва, природними та етнічними особливостями, сучасним життям народу тощо. Розвиток культурно–пізнавального туризму є дуже важливим для кожної країни, цей вид туризму займає лідируючі позиції серед туристів. Культурний туризм має справу з двома основними складовими: природною і культурною спадщиною. Сюди можна віднести і спеціальні культурні ландшафти, і пам'ятки архітектури, і музеї різних типів, і історичні міста й поселення, і археологічні розкопки, і ремесла, і свята, і, нарешті, народну кухню.

2. За кордоном велику увагу приділяють збереженню культурної спадщини і організації культурного туризму. У європейських країнах депресивні регіони розглядають культурну спадщину і культурний туризм як джерело розвитку. У мешканців країн ЄС та Америки поступово зростає попит на культурний туризм, який передбачає знайомство з культурно–історичною спадщиною різних країн. Принципами сучасної туристичної політики європейських країн є децентралізація, делегування повноважень органам місцевого самоврядування, підтримка місцевих ініціатив, розвиток усіх форм туризму, всебічна співпраця державного, приватного та комерційного секторів.

3. Вигідне географічне розташування, різноманітна архітектура, культурні об'єкти, багато заповідних територій, наявність мережі санаторіїв та баз відпочинку створюють сприятливі умови для формування в Дніпропетровській області високого розвитку культурно–пізнавального туризму. Сприяє розвитку наукового і просвітницького туризму в області і значна кількість музеїв, театрів, інших закладів культури. Область має значний туристичний потенціал.

4. Протягом 30 років територія Дніпропетровської області була однією з найбільш закритих у державі. Зміна суспільної парадигми дозволяє створити нові умови для промоції області, забезпечити використання промоційних ресурсів для формування позитивного іміджу території, підвищення її конкурентоспроможності, а також диверсифікації економіки. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що Дніпропетровський регіон має великий потенціал та перспективи в майбутньому в сфері туризму.

5. Туристична сфера Дніпропетровської області усе впевненіше заявляє про себе, як дійсно конкуренто спроможна індустрія, що відчутно сприяє економічному розвитку Дніпропетровщини та зростанню добробуту громадян. На сьогодні однією з основних проблем розвитку туризму в Дніпропетровській області та на Україні в цілому є неефективне та нераціональне використання природних ресурсів, а також відсутність чіткої стратегії розвитку індустрії туризму та чіткого його регулювання. Але не зважаючи на це область стрімко розвиває туристичну індустрію. Одним з основних завдань Дніпропетровської області у контексті розвитку туризму стане чітке позиціонування та вироблення власної унікальної туристичної пропозиції з метою посилення конкурентних позицій на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках.

6. Розробка туристичного продукту «Мальовнича Дніпропетровщина» має позитивний характер та гарно впливатиме на сферу культурно–пізнавального туризму в Дніпропетровській області. Сприятиме популяризації місцевої культури. Тому розвиток таких культурних туристичних продуктів є важливим для розвитку культурно–пізнавального туризму регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєв О. Є. Краєзнавство, туризм. Дніпропетровщина туристська. Дніпро : ДНУ , 2012. 35 с.
2. Афанасьєв О. Є. Світовий досвід розвитку промислового туризму та його перспективи на Дніпропетровщині : індустріальна спадщина в культурі і ландшафті. Дніпро : ДНУ , 2007. 211 с.
3. Афанасьєв О. Є. Туристично–інформаційний центр як провідний осередок формування та просування іміджу міста Дніпропетровська : тези доповідей Міжнародного форуму студентів, аспірантів і молодих учених : ДНУ, 2013. 106 с.
4. Бабиченко В. Н. Клімат Дніпропетровська. Дніпропетровськ, 2001. 232 с.
5. Бейдик О. О. Рекреаційно–туристські ресурси України : методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ : Знання, 2001. 234 с.
6. Борода М. Л. Бенчмаркінг конкурентоспроможності Дніпропетровської області. Дніпропетровськ : РЕОП, 2014. 92 с.
7. Верменич Я.В. Історична регіоналістика в Україні : український історичний журнал. 2001. 15 с.
8. Гавриленко О. П. Екогеографія України : навчальний посібник. Київ, 2008. 646 с.
9. Герасименко В. Г. Оцінка туристично–рекреаційного потенціалу регіону : монографія. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
10. Горбаль У. Рекреаційний потенціал як об'єкт наукового аналізу в суспільній географії : вісник Львівського університету. Львів, 2007. 55 с.
11. Зеленська Л. І. Географія рідного краю : Дніпропетровщина. Дніпропетровськ : 2006. 247 с.
12. Каширіна О. Ю. Україна, відпочивай активно. Дніпро : 2011. 480 с.
13. Кифяк В. О. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці : 2004. 312 с.

14. Коваль П.Ф. В'їзний туризм : навчальний посібник. Київ, 2010. 304 с.
15. Кузик С. П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно–географічний підхід. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 254 с.
16. Лакомова О. Й. Географічні дослідження Кривбасу. Фізична географія, економічна і соціальна географія, геоекологія, історична географія, викладання географії : матеріали кафедральних науково–дослідних тем. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 111 с.
17. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство : навчальний посібник. Київ : Альтпрес, 2003. 352 с.
18. Парфіненко А. Ю. Туристичний імідж регіону : монографія. Харків, 2015. 311 с.
19. Пасічний Г. В. Фізична та економічна географія Дніпропетровської області : посібник. Дніпропетровськ : ДДУ, 1992. 188 с.
20. Пахомов Ю. М. Система цінностей як фактор конкурентоспроможності країн у глобальному світі : економіка ринкових відносин. Київ, 2008. 45 с.
21. Погурельська Т. В. Карта Дніпропетровщини : географічний атлас. Київ : ТОВ «Видавництво «Мапа», 2001. 20 с.
22. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу. Київ, 2010. 336 с.
23. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Київ, 2007. 312 с.
24. Цюрупа М.В. Осмислення феномену туризму в європейській історико–філософській традиції. Київ, 2004. 25 с.
25. Чугай Н. С. Клімат и кліматичні ресурси Дніпропетровщини. Дніпропетровськ, 1973. 18 с.
26. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії. Львів : ВЦ Львів, 2003. 444 с.
27. Шапара А. Г. Екологічний атлас дніпропетровської області. Дніпропетровськ, 2009. 63 с.
28. Школа І. М. Розвиток туристичного бізнесу регіону : монографія. Чернівці, 2007. 292 с.
29. Ходько Н. Д., Жолудь О. Б., Алієва О. Г., Романюк О.В. Профіль

Дніпропетровської області : демографія. Дніпропетровськ : РЕОП, 2013. 74 с.

30. Проект «Дніпропетровська область. Схема планування території» : пояснювальна записка : Український державний науково–дослідний інститут проектування міст «Діпромісто», 2009. 45 с.

31. Регіональна доповідь «Про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2016 рік». Дніпро, 2017. 246 с.

32. Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. Енциклопедичний словник–довідник з туризму.: 2006. 372 с.

33. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. № 1805–III .*Офіційний вісник України*. 2017. С. 10

34. Головне управління статистики у Дніпропетровській області. URL: <http://www.dneprstat.gov.ua/>

35. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

36. Дніпропетровська область: перелік територій та об'єктів природно–заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення. URL: <http://data.gov.ua/node/1268/recline–embed>

37. Екологічний паспорт Дніпропетровської області. URL: http://www.menr.gov.ua/docs/protection1/dnipropetrovska/Dnipropetrovska_ekopasp_ort_2016.pdf

38. Індустріальний туризм Кривого Рогу. URL: <https://sites.google.com/site/igrovijkanal/industrialnij–turizm–krivogo–rogu>

39. Маловідомі туристичні місця Дніпропетровщини. URL: <https://vesti.dp.ua/malovidomi–turistichni–miscya–dniproperovshhini–foto/>

40. Матвійчук Л. Ю. Теоретичні основи типології та специфіки туристичних ресурсів. *Економіка, управління та інновації*. 2011. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_1_20

41. Невідома Дніпропетровщина: туристичний гід. URL: <http://www.theinsider.ua/rus/lifestyle/nevidoma–dniproperovshchina–turistichnii–gid/>

42. Промисловий туризм в Україні: шахти, кар'єри, відвали в Кривому Розі.
URL: <https://travel.tochka.net/ua/9697-promyshlennyu-turizm-v-krivom-rogu-shakhterskoe-podzemele-svoimi-glazami/>

43. Сливенко В. А. Тенденції розвитку туристичної індустрії в Дніпропетровській області. URL: http://confcontact.com/2013_03_15/25_Slivenko.htm

44. Характеристика природних умов та ресурсів Дніпропетровської області. URL: <http://www.geograf.com.ua/library/geoinfocentre/21-physical-geography-ukraine-world/282-natural-resources-dniepropetrovsk>